

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBI

**X.X.Ergashev – SamISI, i.f.n., dotsent v.b.
D.Hamidov – SamISI, magistr**

Annotatsiya: Maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobi zarurati, o'zni hamda hisobda qo'llanilayotgan dasturiy ta'minotlar haqida so'z borgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, raqamlashtirish, QR kod, aktiv.

Аннотация: В статье говорится о необходимости и роли бухгалтерского учета в цифровой экономике, а также о программном обеспечении, используемом в бухгалтерском учете.

Ключевые слова: цифровая экономика, учет, оцифровка, QR-код, актив.

Abstract: The article talks about the need and role of accounting in the digital economy, as well as software used in accounting.

Keywords: digital economy, accounting, digitization, QR code, asset.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda tizimlarni avtomatlashtirish va modernizatsiya qilish tendentsiyasi tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda. Bu buxgalteriya hisobiga ham tegishli, chunki barcha korxonalar bu jarayonni avtomatlashtirishi kerak. Ayni paytda korxonalar, muassasa, tashkilotlar egalari tomonidan buxgalteriya hisobi, tahlil, nazorat va soliqqa tortish sohasida malakali mutaxassislariga ehtiyoj sezilmoqda.

Buxgalter kasbi har doim mehnat bozorida talabga ega. U bozor iqtisodiyotiga o'tish bilan birga sezilarli o'zgarishlarga duch keldi, bu esa buxgalteriya hisobiga joriy etilgan yangi texnologiyalarning rivojlanishiga turtki berdi. Buxgalteriya hisobi tizimining asosiy elementlaridan biri ikkita quyi tizimning axborot komponenti - boshqaruv va moliyaviy hisob. Tashkilotni raqamli o'zgartirish nuqtalarini tizimlashtirishga asoslangan boshqaruv funksiyasidan axborotga o'tish ham mavjud.

Raqamli iqtisodiyot – ishlab chiqarishning asosiy omillari va vositalari raqamli ma'lumotlar (ikkilik, axborot va h.k.) va tarmoq tranzaksiyalari, shuningdek ulardan foydalanish samaradorligi va unumdorligi va tannarxini sezilarli darajada oshirishi mumkin bo'lgan resurs sifatida foydalanish bo'lgan iqtisodiyot turi.

Ushbu sohadagi tadqiqotlarning dolzarbligi, shuningdek, buxgalteriya hisobi texnik va ko'p funktsiyali elektron axborot muhitida "tarqalishi" tufayli moliyaviy ma'lumotlarning asosiy provayderi sifatida o'z mavqeini yo'qotish xavfi bilan bog'liq.

Bugungi kunda mamlakatimizda buxgalteriya hisobini yuritishda bir qancha dasturiy ta'minotlardan foydalanilmoqda, jumladan 1uz, 1c, uzasbo, estat dasturlari va buxgalteriya hisobining ayrim obyektlari uchun my.soliq.uz, faktura.uz, internet banking, didox.uz saytlaridan foydalanib kelinmoqda.

Mamlakatimizda iqtisodiyotni raqamlashtirishi natijasida buxgalteriya hisobini tashkil etishning quyidagi usullaridan foydalanish mumkin.

- ❖ *Iuz, 1c, uzasbo, estat kabi dasturiy ta'minotlarni ma'lumotlar bazasiga ulash orqali faoliyatni yuritish;*
- ❖ *bulutli texnologiyalardan foydalanish Google drive(disk), yandex disk, Onedrive, dropbox texnologiyalaridan foydalanish;*
- ❖ *blokcheyn texnologiyasidan foydalanish.*

Har bir texnologiyani buxgalteriya hisobida qo'llashning ijobiy va salbiy jixatlari mavjud.

Iuz, 1c, uzasbo, estat kabi dasturiy ta'minotlari buxgalterlarga buxgalteriya hisobining bir-biriga bog'langan sohalarini yuritish, boshqaruv xodimlariga tegishli ma'lumotlarga ega bo'lish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkoniyatini beradi. Buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish buxgalterlar ishini va ma'lumotni qo'lda qayta ishlash bilan solishtirganda ancha osonlashtiradi. Buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish boshlang'ich hujjatlarni avtomatik tarzda rekvizitlarni to'ldirish, ko'p hajmli ma'lumotlarni qayta ishlash, ma'lumotlarni turli ko'rinishlarda foydalanuvchilarga taqdim etish imkoniyatlarining mavjudligi, ortiqcha qog'oz sarfi oldi olinadi, rahbariyat va quyi bo'g'inlar, tashkiliy bo'linmalar o'rtasida tezkor ma'lumot almashinuvi, arifmetik xatolarni bartaraf etish, nazorat qiluvchi organlar va banklar bilan onlayn aloqa, qonun hujjatlaridagi o'zgarishlarga tezda javob berish qobiliyatlarining mavjudligi bilan foydalanuvchilarga qulayliklar yaratadi.

So'nggi o'n yilliklarda konservatizm va uning ma'lumotlarga, o'ziga xos usullar va mahsulot formatlariga, muhim cheklovlar va qoidalarga, jarayonning natijalar ustidan ustunligi va manfaatdor tomonlar uchun axborot qiymatining yo'qligiga retroaktiv e'tibor tufayli buxgalteriya hisobining funksional imkoniyatlarini qisqartirish bilan bog'liq muammolar paydo bo'ldi, bu esa bir qator muammolarga olib keldi. Axborot muhitini shakllantirish jarayonining ahamiyatini ko'rib chiqish va buxgalteriya hisobini tashkil etishni takomillashtirish yo'llarini topishga qaratilgan fundamental tadqiqotlar.

Korxonaning buxgalteriya hisobi va nazorati va tahliliy ishining asosiy yo'nalishi foydalanuvchilarni aktivlarning mavjudligi va holati to'g'risida xabardor qilishdir, chunki ularni sotib olish investitsiya bilan bog'liq. Ko'pgina korxonalarga xos bo'lgan yuqoridagi ma'lumotlarni yig'ish tizimini soddalashtirish uchun har bir ob'ekt uchun muayyan biznes uchun maxsus kodli ob'ektlarning QR kodlaridan foydalanish tavsiya etiladi.

QR kodlash tizimi uchun siz ko'p sonli kodlarga buyurtma berishingiz va mavjud maxsus jihozlarga, xususan, mobil qurilmalarga (smartfonlar, planshetlar), shuningdek, to'g'ridan-to'g'ri foydalanish uchun mos dasturiy ta'minotga ega bo'lishingiz kerak. Ushbu tizim joriy etilgandan so'ng, ma'lumotlarni tezda to'plash mumkin, chunki mas'ul shaxslar ilgari korxonaning boshqa tarkibiy bo'linmasi vakolatiga kiradigan ob'ektlar to'g'risidagi ma'lumotlarga kirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Menejmentga taqdim etilgan barcha to'plangan ma'lumotlar bo'linma tomonidan yaratilgan yagona ma'lumotlar bazasida ko'rsatiladi, bu esa tegishli boshqaruv qarorlarini qabul qilishga yordam beradi.

Ishonamizki, inventarizatsiya jarayonida QR kodlaridan foydalanish aktivlarning, jumladan, aylanma mablag'larning haqiqiy mavjudligini tekshirish

jarayonini yaxshilaydi, chunki QR kodlari obyektlar haqidagi barcha ma'lumotlarni shifrlaydi. Kodlarni o'qishda aylanma aktivning inventar kartasida ko'rsatilgan ma'lum bir ob'ekt haqida to'liq ma'lumotlar aniqlanadi. QR kodida siz ob'ekt tasvirini kodlashingiz va keyingi inventarizatsiya paytida uni yangilashingiz mumkin. Ob'ektning tasviri inventarizatsiya davrlari orasidagi aktivlarning holati va o'zgarishlarini ob'ektiv baholash imkonini beradi.

Shunday qilib, QR kodlari yordamida aktivlarni kuzatish va inventarizatsiya qilishning samarali tizimini yaratish ishni bajarish uchun sifatli dasturiy ta'minot va ilovani talab qiladi.

Aktivlarning mavjudligi, holati va harakati to'g'risidagi ma'lumotlarni yig'ish puxta jarayondir. Odatda, ushbu protsedura belgilangan vakolatlar doirasida sub'ektning turli bo'linmalarida amalga oshiriladi, shuning uchun u turli manbalardan olingan ma'lumotlarni umumlashtirish jarayonini murakkablashtiradi.

Demak, raqamlashtirish natijasida yuzaga kelgan jiddiy texnik o'zgarishlar, shuningdek, iqtisodiy makonda axborot salohiyatining o'sish jarayonini rag'batlantirish, buxgalteriya hisobini modernizatsiya qilish buxgalteriya hisobi metodologiyasi va tashkil etilishini takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Raqamli buxgalteriya hisobi raqamli usullar va vositalar yordamida moliyaviy ma'lumotlarni uzatuvchi raqamlashtirilgan buxgalteriya jarayonidir. Buxgalteriya hisobidagi raqamli imkoniyatlar har yili tan olinib, ommalashib bormoqda va integratsiyalashmoqda.

Foydalanilganadaboyotlar ro'yxati

1. Олимов, Анваржон Атамирзаевич, and Шаходатхон Фарход Қизи Фотихова. "Рақамли иқтисодиёт ва рақамли бухгалтерия." *Science and Education* 3.4 (2022): 1841-1847.
2. Амонов, А. А. (2023). Рақамли иқтисодиёт шароитида суд-бухгалтерия экспертизасини тайинлаш зарурияти ва унинг аҳамияти. *Экономика и социум*, (2 (105)), 444-450.
3. Амонов, А. (2021). Рақамли иқтисодиёт шароитида суд-бухгалтерия экспертизаси ва унинг аҳамияти. *Экономика и социум*, (5-1 (84)), 661-667.
4. Primova N. Raqamlashtirishning buxgalteriya faoliyatiga ta'siri //Engineering problems and innovations. – 2023.
5. Tashmurza, R., & Olmos, I. (2022). International Standards Association Improves Accounting for Small Businesses and Private Enterprises. *The Journal of Economics, Finance and Innovation*, 1(1), 74-81.